

Is sport een facilitator voor integratie? Een kwalitatieve analyse van interetnische vriendschappen en sociaal kapitaal in sportclubs

*Joris Wauters*¹, François Levrau², Joris Michiels¹, Noël Clycq³ & Christiane Timmerman¹*

Samenvatting

Sportclubs worden vaak voorondersteld katalysator te zijn voor integratie. In dit artikel onderzoeken we welke sociale mechanismen in sportclubcontext kunnen bijdragen aan het ontstaan van interetnische relaties. We definiëren vier mogelijke theoretische scenario's waarbinnen er zich al dan niet interetnische relaties kunnen ontwikkelen. Die scenario's zijn enerzijds afhankelijk van de hoge dan wel lage sociale kostprijs van het aangaan van interetnische relaties in de sportclub, en anderzijds van de mate waarin sportieve vaardigheden (sportief kapitaal) al dan niet belangrijk geacht worden in de sportclubcontext. Aan de hand van achttien individuele semigestructureerde diepte-interviews met jongeren in een voetbal- en basketbalclub illustreren we hoe er zich in beide clubs relaties ontwikkelden die de etnische breuklijn overschrijden. Aan de hand van de concepten 'verbindend en overbruggend sociaal kapitaal' bekijken we tot slot welke meerwaarde de respondenten kunnen putten uit hun interetnische vriendschap in de sportclub. Hoewel de relaties als 'weak ties' benoemd worden, is er een meerwaarde op het vlak van informatie-uitwisseling (over taal, het gebruik van sociale plaatsen in de stad, school, religieuze aspecten). Tot slot zorgen deze relaties ook voor een meer open houding ten opzichte van (sociale) diversiteit.

Kernwoorden

sport, sociaal kapitaal, integratie, interetnische vriendschap

* joris.wauters@gmail.com

1 Steunpunt Inburgering en Integratie & Centrum voor Migratie en Interculturele Studies - Universiteit Antwerpen

2 Doctor in de Sociale Wetenschappen en als doctor assistent verbonden aan het Centrum Pieter Gillis van de Universiteit Antwerpen

3 Professor bij het Departement Geschiedenis, UAntwerpen - Leerstoel Europese waarden

Inleiding

Vanuit beleidshoek worden er uiteenlopende effecten toegeschreven aan sport. Opvallend daarbij is dat de effecten in grote mate als positief gekwalificeerd worden. Een goed voorbeeld is de Beleidsnota Sport (2014-2019) van de Vlaamse regering waar gesteld wordt dat sport “(1) een belangrijke maatschappelijke rol heeft en bijdraagt aan fitheid en gezondheid, het algemeen welbevinden en de sociale cohesie en (2) de inclusie van kansengroepen bevordert” (Muyters, 2014, p. 12). Volgens Haudenhuyse, Nols, Theeboom en Coussée (2013) nemen beleidsmakers gewoonlijk aan dat sport bijdraagt tot positieve veranderingen op het individuele niveau (bv. pro-sociale attitudes, veerkracht of discipline) die op hun beurt sociale integratie faciliteren. Uit wetenschappelijke literatuur blijkt dat sportclubs er beter dan andere verenigingen (bv. jeugdbewegingen) in slagen om jongeren uit alle lagen van de samenleving te bereiken (Vanhoutte, 2007). In die zin hoeft het niet te verbazen dat sportclubs door beleidsmakers worden gezien als geschikte katalysatoren voor sociale integratie van (kwetsbare) jongeren.

Auteurs als Coalter (2007a, 2007b) en Haudenhuyse et al. (2013) merken echter op dat beleidsmakers de positieve effecten van sport voor de bredere samenleving te veel als een vanzelfsprekendheid beschouwen en te snel teruggrijpen naar sportclubs om er een bepaald maatschappelijk doel mee te realiseren. Nochtans is het inzicht in de werking van de maatschappelijke processen die met sport kunnen samengaan nog grotendeels verborgen in een ‘black box’. De mogelijke negatieve effecten (bv. uitsluiting, genderstereotypering enz.) en noden van specifieke doelgroepen (bv. vrouwen met migratieachtergrond) blijven te veel buiten het (politieke) blikveld.

Dit artikel gaat verder in op de vaak te snel vooronderstelde ‘integrerende kracht’ van sport. Meer specifiek onderzoeken we hoe de sociale dynamiek binnen een sportclubcontext kan bijdragen aan het ontstaan van interetnische relaties, en welke effecten deze relaties hebben op het vergaren van sociaal kapitaal.

Theoretisch kader

De sociale neutraliteit van sport in vraag gesteld

Elling, De Knop en Knoppers (2001) wijzen erop dat sport geen neutrale, maar veeleer een sociaal geconstrueerde activiteit is. Dat betekent dat sport bestudeerd moet worden vanuit de concrete en sociale context waarin het is ingebed. Daarbij moeten onder meer de bestaande machtsrelaties, ondersteunende structuren, culturele processen en heersende waardepatronen in rekening worden gebracht. Deze visie sluit aan bij de ‘kapitalen- en veldentheorie’ van Bourdieu, waarbij het sociale veld ‘sport’ steeds in relatie tot andere maatschappelijke velden bestudeerd moet worden (Bourdieu, 1978, 2008; Bourdieu, Hofstede & Pels, 1989; Mathieu & Eric, 2015). Volgens Bourdieu

zijn ‘velden’ relatief autonome substructuren van de samenleving. Elk veld heeft een bepaalde set spelregels of gedragscodes, waarden en normen. Deze set is veldafhankelijk, wat betekent dat elk veld een zekere eigenheid heeft. Of nog, wat in het ene veld belangrijk of wenselijk is, is dat niet noodzakelijk ook in een ander veld. Zo is het verwerven van een diploma hoger onderwijs meer waard op de arbeidsmarkt dan in de wereld van de topsport. Binnen elk veld nemen individuen een positie in ten aanzien van andere individuen. Een hiërarchische (machts)positie in een veld kan verworven worden wanneer een individu (economisch, sociaal en/of cultureel) kapitaal kan aanwenden om symbolisch kapitaal te verwerven en zich op een bepaalde wijze te laten gelden in de vigerende structuur van het veld (zie verder). In deze studie bekijken we de sportclub als een afzonderlijk ‘veld’ waarbinnen zich sociale (machts)processen kunnen afspelen. De sportclubs zijn echter op hun beurt onderdeel van het bredere maatschappelijke veld ‘sport’. De clubs kunnen dus op zich niet alleen intern en onderling bestudeerd worden, maar ook kunnen ze gepositioneerd worden in een bredere waaier aan hiërarchische sportpraktijken.

De samenhang tussen sport en sociale verhoudingen wordt niet alleen zichtbaar in de mate waarin en de manier waarop individuen in het veld participeren, maar ook binnen de sportpraktijken zelf. Zo kennen sportpraktijken steeds informele gedragsregels, waarden en normen die aansluiten bij wat de dominante actoren in die specifieke sportcontext goed en vanzelfsprekend achten en zelf mee vormgeven en bepalen (Elling et al., 2001). Zo zullen er andere omgangsvormen en sportculturen gelden in bijvoorbeeld een scherm-, golf-, voetbal- of kickboksclub.

Als een gevolg van dit subjectief karakter (individuen bepalen zelf de betekenis van sport) en de niet-neutraliteit van het sportveld (regels kunnen in meer of mindere mate aansluiten bij dominante visies), kunnen er zich gescheiden sportpraktijken ontwikkelen. Zo kunnen verschillende socio-culturele of etnische groepen in andere (georganiseerde) contexten sporten, waardoor er op termijn een sociale realiteit van gelaagdheid en segregatie kan ontstaan (Theeboom, Schaillee & Nols, 2011; Verweel, Janssens & Roques, 2010).

Dit wijst erop dat er, naast de mogelijk meer voor de hand liggende ‘tastbare drempels’, zoals het economisch kapitaal dat nodig is om te participeren, ook sociale en culturele drempels aanwezig zijn. Sportomgevingen mogen daarom niet bij definitie begrepen worden als ‘positieve omgevingen’ aangezien er (al dan niet op latent niveau) ‘uitsluitingsmechanismen’ aan het werk zijn (Elling, 2004; Theeboom et al., 2011; Walseth, 2007).

In dit kader kunnen we verwijzen naar de contacthypothese zoals ontwikkeld door onder andere Gordon Allport (1954). De auteur stelt dat interpersoonlijk contact tussen leden van conflicterende sociale groepen kan leiden tot meer begrip en minder wederzijdse vooroordelen. Hiervoor moeten echter een aantal randvoorwaarden vervuld zijn (Van Hiel, 2016; Levrau, 2017), zoals (1) het contact moet verlopen tussen mensen met een gelijke sociale status; (2) de ontmoetingen moeten echt, persoonlijk en doorvoeld zijn; (3) de leden van verschillende bevolkingsgroepen moeten met elkaar samenwerken teneinde gemeenschappelijke doelstellingen te bereiken; (4) de sociale normen van de gemeenschap moeten het interculturele contact ondersteunen.

Opbouw en uitwisseling van sociaal kapitaal

Over sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal wijst op ‘het vermogen van actoren om, dankzij hun lidmaatschap van sociale netwerken of andere sociale structuren, voordelen te behalen’ (Portes, 1998, p. 4). Het concept kreeg zijn meest invloedrijke vorm en invulling in het werk van auteurs als Bourdieu (1986), Coleman (1988) en Putnam (1995). Putnam (1995, p. 67) definieert ‘sociaal kapitaal’ als “kenmerken van sociale organisaties zoals netwerken, normen, en sociaal vertrouwen, die coördinatie en samenwerking voor gemeenschappelijke vooruitgang faciliteren”. In deze studie behandelen we sportclubs als sociale organisaties waarlangs sociale netwerken ontstaan of verder uitgebouwd kunnen worden. Op die manier kan lidmaatschap dus bijdragen aan de accumulatie van sociaal kapitaal; wat dan weer voordelig kan zijn voor de maatschappelijke positie van het individuele lid en de hele groep. Waar Bourdieu kapitalen eerder op het individuele niveau situeert, als hulpmiddelen in een strijd om macht en sociale stijging, benadert Putnam sociaal kapitaal meer vanuit een macroperspectief, waarbij de voordelen voornamelijk op het collectieve niveau te situeren zijn (bv. gegeneraliseerd vertrouwen).

Putnam (1995) onderscheidt twee verschillende vormen van sociaal kapitaal: ‘verbindend’ (*bonding*) en ‘overbruggend’ (*bridging*) sociaal kapitaal. Verbindend sociaal kapitaal wordt ontwikkeld wanneer er sterke wederzijdse relaties en banden bestaan tussen leden met een gelijkaardig profiel binnen eenzelfde netwerk. De relaties zijn gebaseerd op een hoge mate van wederkerig vertrouwen en erkenning, en de leden in het netwerk zijn onderling sterk met elkaar verbonden (i.c. hoge densiteit van het netwerk, familiariteit en nabijheid tussen de leden). Putnam (2000, p. 23) beschouwt verbindend sociaal kapitaal in netwerken gunstig om geen maatschappelijke achterstand op te lopen (*‘getting by’*). Zo kunnen nieuwkomers in een ontvangend, meestal co-ethnisch, netwerk nuttige informatie krijgen over onder meer huisvesting, tewerkstelling, administratieve procedures, diensten. Auteurs als Baron, Field en Schuller (2000), Portes (1998) en Portes en Landolt (1996) benadrukken echter dat deze ‘verbindende processen in sociale netwerken’ ook tot ongewenste uitkomsten kunnen leiden. Zo kan er sprake zijn van ‘uitsluiting van buitenstaanders, overdreven claims van lidmaatschap, de beperking van individuele autonomie; en zelfs bestendigende tegenkanting ten aanzien van de sociale mainstream’ (Cherti, 2008, p. 36) of van ‘verlies van persoonlijke vrijheid of kansen voor opwaartse sociale mobiliteit’ (Nannestad, Lind Haase Svendsen & Tinggaard Svendsen, 2008, p. 611).

Overbruggend sociaal kapitaal kan opgebouwd en uitgewisseld worden tussen gescheiden netwerken, waarvan de leden een verschillend profiel hebben (bv. gebaseerd op socio-economische positie, etnische herkomst, religie). Wanneer overbruggend sociaal kapitaal uitgewisseld wordt, overspannen de relaties deze verschillen. Anders dan bij het verbindend sociaal kapitaal, worden deze relaties omschreven als *‘weak ties’* (zie Granovetter, 1973, 1983), en is er een beperkte hoeveelheid vertrouwen

tussen de leden van de verbonden netwerken. Volgens Putnam (2000, p. 23) zijn deze processen van overbruggend sociaal kapitaal voor de leden belangrijk om maatschappelijke 'voortgang te boeken' ('*getting ahead*'). Overbruggend sociaal kapitaal kan immers de mobilisatie mogelijk maken van hulpbronnen die niet aanwezig zijn via sociale relaties met *peers* in meer homogene, verbonden netwerken (cf. verbindend sociaal kapitaal).

Verbindend en overbruggend sociaal kapitaal kunnen samen voorkomen. Ze hoeven elkaar niet uit te sluiten, noch hoeven ze elkaar op te heffen (Putnam, 2000; Theoboom et al., 2011; Walseth, 2007).

Over de relatie tussen sociaal kapitaal, integratie en sportverenigingen

Hoewel bestaand onderzoek naar de waarde van sociaal kapitaal, in de vorm van sociaal vertrouwen en netwerken via verenigingen, duidelijk geassocieerd wordt met verschillende wenselijke beleidsuitkomsten (Cherti, 2008, p. 32), blijft empirische evidentie voor de integrerende kracht van sport, en dus over de relatie tussen sport en sociaal kapitaal, veeleer schaars. Desalniettemin houden nogal wat beleidsmakers vast aan de overtuiging dat sportclubs een geschikte plek zijn om aan integratie te werken (Coalter, 2007a; Scheerder, Pauwels & Vanreusel, 2004). De vooronderstelling dat 'samen sporten' als vanzelf leidt tot de opbouw en uitwisseling van sociaal kapitaal tussen etnische groepen, en zo tot een betere integratie, is echter een 'te rooskleurig beeld' (Krouwel, Boonstra, Duyvendak & Veldboer, 2006, p. 177).

Homosociale netwerken en de kostprijs van interetnische relaties

In een veelbesproken paper illustreren McPherson, Smith-Lovin en Cook (2001) dat het 'homofilie-principe', wat ze gebald omschrijven als "overeenkomstigheden leiden tot connecties", ook geldt voor sociale netwerken. De auteurs tonen aan hoe sociale netwerken vaak een homogene samenstelling kennen met betrekking tot verschillende 'socio-demografische, gedragsmatige en interpersoonlijke kenmerken'. Ze noemen etniciteit 'de grootste breuklijn in sociale netwerken' in de VS en andere etnisch diverse maatschappijen.

Recent onderzoek gaat hierop verder. Leszczensky en Pink (2015) toonden bijvoorbeeld aan dat etnische segregatie een 'volhardend kenmerk' is in de vriendschapsnetwerken van adolescenten. Smith, Maas en van Tubergen (2014) maakten duidelijk dat de neiging naar etnische homogeniteit in sociale relaties ook staande blijft wanneer gecontroleerd wordt voor socio-economische of culturele homogeniteit. Etnische homogeniteit wordt met andere woorden niet verklaard door andere vormen van homogeniteit.

Deze vaststellingen hebben implicaties voor de functie die sportclubs zouden kunnen opnemen als katalysatoren voor integratie. Sportclubs worden immers benaderd

als plaatsen waar zich integratieprocessen kunnen afspelen omdat jongeren er elkaar in een gunstige context ontmoeten en omdat ze er, over de socio-economische en etnische grenzen heen, sociaal kapitaal kunnen ontwikkelen en uitwisselen. Als dat inderdaad het geval is, dan wordt het 'homofilie-principe' doorbroken. De vraag is dan hoe en waarom dit gebeurt.

Windzio en Bicer (2013) analyseerden het proces van homogene/heterogene netwerkvorming aan de hand van de (symbolische) kostprijs van relaties in een bepaalde sociale context. De auteurs zien het aangaan en onderhouden van vriendschappen als 'sociale investeringen' die, al dan niet bewust, door actoren gemaakt worden (zie ook Elling, 2004). Homosociale relaties (in dit artikel beperkt tot: relaties binnen eenzelfde etnisch-culturele groep) leveren daarbij de meeste return op, omdat de betrokken actoren gelijke ervaringen, normen, ervaringen, levensvisies en -houdingen met elkaar kunnen delen. Met het ervaren wederzijds begrip stijgt ook de gepercipieerde emotionele ondersteuning, de sociale bevestiging en dus de grondslagen van de eigen sociale identiteit (Windzio, 2015, p. 19). Het onderhouden van heterosociale relaties (in dit artikel beperkt tot: over een etnische breuklijn heen) levert doorgaans minder return op.

Onderzoeksdoelstellingen

We willen te weten komen welke sociale dynamieken en mechanismen binnen een sportclubcontext kunnen bijdragen aan het ontstaan van interetnische relaties. Hiervoor bestudeerden we het bestaan van interetnische vriendschappen bij jongeren in twee sportclubs. Wanneer speelt het homofilie-effect al dan niet en wat kunnen hier verklarende factoren voor zijn?

In de eerste plaats gingen we na of er in de sportclubcontext relaties/netwerken bestaan die een etnische en/of socio-economische breuklijn overstijgen. We onderzochten vervolgens hoe de jongeren zelf betekenis geven aan hun relatie en het overstijgen van de breuklijn motiveren. Ten tweede bestudeerden we welke effecten deze interetnische relaties kunnen hebben op integratie en sociale mobiliteit. We herleiden 'integratie' hier tot de sociale dimensie en benaderen het dus via de concepten van verbindend en overbruggend sociaal kapitaal (Van Craen, Vancluysen & Ackaert, 2007). De vooronderstelling daarbij is dat de toegang tot (overbruggend) sociaal kapitaal een gunstig effect kan hebben op sociale mobiliteit en structurele integratie in de samenleving. Ten derde onderzochten we welke effecten deze relaties al dan niet hebben op de visie van de jongeren op diversiteit in de samenleving.

De betekenis van sportief kapitaal vs. migratieachtergrond: vier scenario's

We bevroegen de jongeren over welke gevoelens zij hadden net voor de eerste training bij hun sportclub. Het is interessant om te weten te komen over welke persoonlijke eigenschappen of elementen uit de clubcontext de respondenten zich zorgen maakten,

en wat ze precies van de sportclub verwachtten. Dit biedt immers inzicht in wat de jongeren zelf als *high-cost* (drempels) of *low-cost* beschouwen. Interessant voor dit onderzoek is te weten te komen in welke mate ‘etniciteit’ of ‘migratieachtergrond’ door de jongeren wordt vernoemd. In lijn met de veld- en kapitalentheorie van Bourdieu, kunnen we vermoeden dat de sociale verhoudingen in het ‘veld’ van de teamsportclub sterk mee bepaald worden door de accumulatie van sportief kapitaal. Dat betekent dat de jongeren wellicht veel belang zullen hechten aan het bezit van ‘sportieve capaciteiten’.

Zoals eerder aangehaald, zijn sportomgevingen niet sociaal neutraal en speelt er meer dan enkel het sportieve aspect. Iemand met een hoog sportief kapitaal zal volgens de theorie dan ook niet per definitie een sociaal hogere hiërarchische (machts) positie innemen in de sportclub als zou blijken dat hij bijvoorbeeld kennis ontbeert over de gangbare sociale omgangsvormen voor en na de training. Ondanks het belang van sportief kapitaal in een sportclubsetting kan een sportclub op die manier alsnog een *high-cost*-omgeving zijn.

De vraag is dus enerzijds of de beide sportclubs *low-cost*- of *high-cost*-omgevingen zijn en, anderzijds, welke invloed het sportief kapitaal in de sportclubcontexten heeft bij het al dan niet kunnen overstijgen van die *high-cost*-context - en zodoende ook van de etnische breuklijn.

Op basis van deze twee vragen zijn er vier mogelijke scenario’s waarbinnen er zich interetnische relaties (IER) kunnen ontwikkelen.

Tabel 1. Scenario’s i.v.m. de totstandkoming van interetnische relaties in sportclubcontext.

	HIGH-COST-CONTEXT	LOW-COST-CONTEXT
GEEN EFFECT SPORTIEF KAPITAAL	Scenario 1: IER onwaarschijnlijk	Scenario 2: IER waarschijnlijk
EFFECT SPORTIEF KAPITAAL	Scenario 3: IER mogelijk	Scenario 4: IER zeer waarschijnlijk

In scenario 1 vraagt het aangaan van interetnische relaties een hoge investering van sociaal kapitaal. Zoals we weten uit de theorie, kan deze relatie toch worden aangegaan indien er voldoende *return on investment* verwacht wordt. Maar, vermits er in dit specifieke scenario geen effect is van sportief kapitaal (bv. omdat de jongere sportief niet sterk is en dus geen sportief kapitaal kan inbrengen; of omdat het sportief kapitaal niet gewaardeerd wordt), is het onwaarschijnlijk dat interetnische relaties voorkomen.

In scenario 2 ontstaan interetnische vriendschappen in de sportclub los van iemands sportief kapitaal. Een hypothese zou kunnen zijn dat dit effect optreedt wanneer jongeren opgroeien in een superdiverse sociale omgeving waar interetnische contacten en samenwerking vanzelfsprekend zijn. In dat geval geldt de ruime sociale omgeving van de jongeren (niet alleen sportclub, maar ook school, buurt enz.) als een *low-cost*-omgeving. Interetnische relaties zullen voorkomen in een sportclubcontext, maar ook daarbuiten. In dat geval heeft de sportclubcontext weinig toegevoegde waarde voor de interetnische contacten.

Scenario 3 is het meest complexe scenario, omdat er enerzijds sprake is van een effect van sportief kapitaal en omdat anderzijds de context een *high-cost*-karakter heeft. De vraag wordt dan of het te winnen sportief kapitaal voldoende groot is om de investering aan sociaal kapitaal te verantwoorden en de interetnische relatie toch aan te gaan. Deze afweging is echter erg contextgebonden. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat de achterliggende structuren en visies van een sportclub dit proces mee beïnvloeden. Zo kan de ene sportclub veel sterker gericht zijn op sportieve prestaties dan de andere. Dit vertaalt zich mogelijk in de mate waarin de spelers sportief kapitaal waarderen.

Tot slot is er scenario 4, waarbij het aangaan van interetnische relaties geen (of geen significante) investering van sociaal kapitaal vergt en waarbij er een extra effect speelt wanneer iemand ook over sportief kapitaal beschikt (dat bovendien gewaardeerd wordt in het specifieke veld). In dit scenario is het bestaan van interetnische relaties zeer waarschijnlijk.

Methodologie

We kozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethodologie. Data werden verzameld via individuele semigestructureerde diepte-interviews. In totaal werden achttien individuele gesprekken afgenomen met negen duo's van jongeren die zichzelf als 'bevriend' omschrijven en per duo in eenzelfde sportclub actief zijn. De invulling van het concept 'vriendschap' lieten we over aan de jongeren zelf. Het betreft daarbij wel telkens een interetnische vriendschap, dat betekent dat de jongeren in elk duo een andere etnische achtergrond hebben. Dit stramen liet ons toe inzicht te verwerven in (1) (de motivatie achter) het ontstaan van hun interetnische vriendschapsrelatie, (2) het soort sociaal kapitaal dat over een etnische breuklijn uitgewisseld wordt, en (3) de effecten die dit heeft op de jongeren en hun omgeving.

Om de variatie van te veel verschillende sportcontexten te vermijden, en om voldoende interviews binnen één sportclubcontext te kunnen afnemen, werd gekozen om het onderzoek uit te voeren in twee sportclubs. De begeleidingscommissie van het onderzoek maakte op basis van de eigen kennis van het sportlandschap een niet-exhaustieve *longlist* van sportclubs waar interetnische contacten te verwachten zijn. We selecteerden alleen groepssporten, omdat de opbouw en uitwisseling van sociaal kapitaal daar het grootst is (Marlier, Cardon, De Bourdeaudhuij & Willem, 2015; Marlier, Van Dyck et al., 2015). De clubs op deze lijst werden gecontacteerd met de vraag om mee te werken aan het onderzoek. Om de eventuele effecten van de context waarin de sportclub ingebed is, en van de werking van de sportclub zelf, op het ontstaan en in stand houden van de vriendschapsrelaties te kunnen meenemen, werd ervoor geopteerd om twee sportclubs te selecteren die in verschillende socio-economische contexten functioneren en structureel anders georganiseerd zijn. De clubs werden ook gekozen omwille van hun hoge bereidheid om mee te werken en omwille van hun

ondersteuning bij het organiseren van de interviews (lokaal, contactname met ouders enz.). Omdat we vooraf moeilijk konden inschatten hoe vlot we vijf interetnische duo's per sportclub zouden vinden, werd een brede leeftijdsvork voor de respondenten gehanteerd: tussen 13 en 18 jaar oud. In de eerste sportclub ging de onderzoeker het project voorstellen tijdens de laatste minuten van een training van twee clubteams, en vroeg hij de jongeren om hun medewerking. In de andere sportclub werd het project voorgesteld aan de sportieve staf van de club, die zelf het contact met de jongeren en hun ouders organiseerde. Voor beide clubs geldt dus een vorm van zelfselectie. In beide clubs waren er meer interetnische duo's aanwezig dan de negen duo's die in dit onderzoek bevestigd werden. We bevroegen de duo's die zich vrijwillig aanmeldden om mee te werken.

Elke jongere die meewerkte, kreeg een vergoeding van vijftien euro. Om te vermijden dat men hierdoor een interetnische vriendschap zou veinzen, werd bij de coach nagegaan of deze jongeren volgens hem bevriend waren. Ook tijdens de interviews werden hiervoor enkele controlevragen ingebouwd. Zo werd bijvoorbeeld gevraagd waarom de andere persoon als een 'vriend' gezien werd. Er werd ook gepeild naar de mate waarin de jongens buiten school- en sportcontext met elkaar afspraken. De interviews werden verbatim getranscribeerd en geanalyseerd met NVivo10.

Voorstelling van de sportclubs

De *eerste sportclub* betreft een basketbalclub uit een district van Antwerpen met een hoog aandeel mensen met migratieachtergrond en een lager dan gemiddeld socio-economisch profiel. De club kent een specifieke ontstaansgeschiedenis: ze startte als integratieproject van het wijkcomité dat de lokale jongeren in een positief project wou verenigen. Uit de missietekst van de club blijkt hoe de sociale wortels van de club nog steeds prioritair zijn voor haar werking, en zelfs aan het sportieve aspect voorafgaan. Het verbinden van netwerken tussen kansrijke groepen en maatschappelijk kwetsbare jongeren is expliciet opgenomen in de missie, alsook een positieve omgang met diversiteit. De club kende van bij haar opstart een diverse samenstelling, waarbij jongens van verschillende etnische achtergronden er samen sportten. Tot op heden is het voor het bestuur van de ploeg voornamelijk de uitdaging om de, bij monde van de voorzitter, 'blanke middenklassegezinnen' bij de club te betrekken. Jongens met een Vlaamse achtergrond en een sterke socio-economische positie zijn aanwezig in de club, maar vormen er een minderheid. De club werft haar leden via flyeracties en proefsessies basketbal in vier omliggende schooltjes, en is dus een echte buurtclub.

De *tweede sportclub* betreft een voetbalclub die gesitueerd is in de Vlaamse rand rond Brussel. Bijna 25 procent van de bevolking in de gemeente kent een migratieachtergrond (o.b.v. herkomst van de ouders; cijfers: Lokale Integratiemonitor, 2015).

De voetbalclub heeft hoge sportieve ambities, en wil op middellange termijn naar het nationale niveau. Anders dan bij de basketbalclub, krijgt het sportieve aspect hier duidelijk voorrang op het sociale. De club wordt bestuurd door sterk betrokken ouders van spelers enerzijds en betaalde vrijwilligers met uitgebreide ervaring anderzijds. Tot deze laatste categorie behoren gediplomeerde trainers en een sportieve staf met ervaring bij jeugdopleidingen die in de eerste nationale competitie actief waren. De jeugdopleiding is zeer kwalitatief, want ze behaalde de maximumscore van vier sterren bij Voetbal Federatie Vlaanderen. Naast het sportieve aspect maakt de club ook tijd voor projecten met een maatschappelijke meerwaarde, en heeft het Football Plus-label. De club neemt duidelijk positie in tegen racisme in haar werking. De club kent het laatste decennium een verhoogde instroom van jongeren afkomstig uit onder andere het Brussels Hoofdstedelijke Gewest. Tegelijkertijd meet de club zich een expliciet Vlaams karakter aan, wat voor een specifieke spanning zorgt. In theorie hanteert de club een alleen-Nederlands-politiek. Met 440 euro op jaarbasis is het inschrijvingsgeld hoog te noemen in vergelijking met de basketbalclub, waar men voor 40 euro lid wordt, zelfs na het in rekening nemen van de sporttas en sportkleding die inbegrepen zijn in het lidgeld van de voetbalclub.

Voorstelling van de respondenten

Hieronder geven we het overzicht van de geïnterviewde jongeren. De jongeren kozen zelf een alias, en staan per duo opgelijst. Op de vriendschap tussen Stephen en Izzy na, zijn alle vriendschappen tussen een jongen met Belgische en een jongen met niet-Belgische achtergrond.

Tabel 2. Respondenten basketbalclub per duo.

	Alias	Leef-tijd	Afkomst	Opleiding moeder	Opleiding vader	Thuis taal
1	Ryan	13	België	Niet geweten	Niet geweten	Nederlands
1	Momo	14	Marokko	Secundair onderwijs	Hogeschool	Arabisch
2	Stephen	13	Nigeria	Tertiair onderwijs	Niet geweten	Engels
2	Izzy	14	Marokko	Niet geweten	Hogeschool	Berbers
3	Emko	16	Kosovo	Niet geweten	Niet geweten	Bosnisch
3	Kobe	17	België	Universiteit	Universiteit	Nederlands
4	Johan	14	België	Niet bevraagd	Niet bevraagd	Nederlands
4	Elias	14	Marokko	Geen	Geen	Arabisch

Tabel 3. Respondenten voetbalclub per duo.

	Alias	Leef-tijd	Afkomst	Opleiding moeder	Opleiding vader	Thuis taal
1	Özil	15	Turkije	Hogeschool	Secundair onderwijs	Turks
1	Bastian	15	België	Secundair onderwijs	Secundair onderwijs	Nederlands
2	Pele	13	België	Hogeschool	Hogeschool	Nederlands
2	Ronaldinho	14	Spanje	Niet geweten	Niet geweten	Frans
3	Ilias	16	Marokko	Niet geweten	Universiteit	Arabisch
3	Ruben	16	België	Hogeschool	Hogeschool	Nederlands
4	Messi	14	België	Hogeschool	Niet geweten	Nederlands
4	Christiano	14	Congo	Hogeschool	Niet geweten	Frans
5	Victor	17	België	Hogeschool	Secundair onderwijs	Nederlands
5	Karel	17	Marokko	Secundair onderwijs	Hogeschool	Frans

Over het ontstaan van en de motivatie achter de interetnische vriendschap

Zijn de sportclubs low-cost- of high-cost-omgevingen?

Om te kunnen inschatten of de sportclubcontexten *high-cost*, dan wel *low-cost* zijn, bevroegen we de respondenten over hun algemeen welbevinden, de omgang met en hun visie op diversiteit, en over eventuele ervaringen met racisme en discriminatie in de club.

Op basis van het veldwerk kunnen we besluiten dat beide sportclubs een *low-cost*-sportcontext bieden. Hoewel de drempel om toegang te krijgen tot (lees: door gebrek aan economisch kapitaal) en om mee te draaien in (lees: sociaal en sportief kapitaal) de voetbalclub duidelijk hoger ligt dan bij de basketbalclub, lijken de beide clubs op een gelijkaardige manier om te gaan met de diversiteit en migratieachtergrond bij veel van hun leden. We besluiten op basis van de interviewdata dat de interne sociale dynamiek in de sportclub met betrekking tot de migratieachtergrond van de spelers gunstig is, en dat zowel tussen de spelers als vanuit de sportieve staf. Etniciteit lijkt bij geen van beide clubs te gelden als een demarcatiekenmerk op basis waarvan de jongeren het aangaan van een sociale band in de sportclub zouden uitsluiten. We beschouwen de beide sportclubcontexten - vanuit het perspectief van de respondenten - dan ook als *low-cost*-omgevingen voor interetnische relaties. Dat betekent dat scenario's 2 en 4 weerhouden kunnen worden.

Speelt sportief kapitaal een rol bij het oversteken van de etnische breuklijn?

We konden vaststellen dat de jongeren met een migratieachtergrond zich bij geen van de beide clubs zorgen leken te maken over die achtergrond. We vonden wel dat het sportieve aspect naar voren gebracht werd in de herinnering aan de eerste training. We stelden daarbij een vorm van ‘sportieve stress’ vast, waarbij jongeren vooral vreesden om op sportief vlak tekort te komen.

I: Welke ideeën had jij, de eerste keer dat je naar de sportclub moest komen? Hoe dacht je dat dat zou zijn?

R: Ik dacht eigenlijk dat dat echt moeilijk ging zijn, dat ze dat niet gingen aannemen. Dat dat de eerste keer was dat ik in een groep terecht kwam waar goeie spelers waren. Ik dacht: ‘Dat gaat moeilijk zijn voor mij.’ (...)

I: En waarom dacht je dat ze je toen niet gingen aannemen?

R: Ik speelde nog maar één jaar basket en iedereen had al ervaring. Die spelen daar drie-vier, echt langer dan mij. Ik dacht echt dat dat ging moeilijk zijn voor mij.”

(Emko, basketbalclub)

I: Weet je nog hoe je je voelde toen je de eerste keer naar hier kwam?

R: Ervoor of tijdens?

I: Net ervoor. Was je zenuwachtig?

R: Ja, toch wel. Want ik wist: het niveau gaat hier veel hoger liggen dan in Y. (vorige club, jw). En ik voelde mij wel zo van: Ja, ga ik hier wel meekunnen?”

(Ruben - voetbalclub)

Hoewel we de relatie tussen sportief kapitaal en interetnische vriendschappen niet rechtstreeks bevroegen, bleek uit de antwoorden op de vragen over het ontstaan van de interetnische vriendschapsrelatie dat iemands sportief kapitaal gebruikt wordt als argument. Appreciatie van sportieve elementen kan met andere woorden bijdragen aan de vriendschap.

I: En waarom zijn Elias en jij zo’n goeie vrienden?

R: Ik denk omdat wij allebei een beetje op hetzelfde niveau basketten. Wij zijn niet supergoed of superslecht. En wij proberen elkaar soms zo wat uit te dagen. Bijvoorbeeld tegen onze coach, dan wedden wij van wie er het eerst op het veld mag en zo en dan spelen wij one-on-one. Dat helpt toch wel denk ik.”

(Johan, basketbalclub)

I: Hoe komt het dat jullie die klik hebben?

R: Het eerste jaar dat hij hier was, hebben wij samen op het middenveld gespeeld, en dat draaide goed. Als het goed draait en je speelt op dezelfde positie dan schept dat direct een band.”

(Bastian, voetbalclub)

Een ander citaat toont aan hoe een algemene vraag naar ‘verschil’ tussen jongens in de eerste plaats op basis van sportieve elementen geïnterpreteerd en ingevuld wordt en dus niet op basis van migratieachtergrond.

I: Is er veel verschil tussen de jongens? (...)

R: Hoezo verschil? Op het plein? Of qua karaktertrekken?

I: Aan wat denk je spontaan zelf als ik zeg: 'Verskil.'

R: Awel op het plein heb je altijd betere en minder betere. En je hebt er dan die bijvoorbeeld klagen op die mindere, maar dat is dan niet slecht bedoeld. Maar meestal pepen wij elkaar wel op en zo dus... Wij frustreren elkaar ook niet. Het zijn allemaal wel jongens die kunnen voetballen dus we weten dat ze allemaal wel iets kunnen van onze ploeg. We hebben een sterke ploeg. Dus veel verschil op het plein is er niet. De verdedigers doen hun taken, de aanvallers doen hun taken. En het middenveld doet ook zijn taken, dus..."

(Victor, voetbalclub)

We concluderen dan ook dat zowel de basketbalclub als de voetbalclub *low-cost-contexten* zijn waarbinnen het sportief kapitaal in rekening gebracht wordt bij het aangaan van interetnische vriendschappen. We kunnen beide clubs dus situeren in scenario 4. Van de vier mogelijke scenario's is dit het scenario waarbinnen interetnische vriendschappen het meest waarschijnlijk zijn. Het oversteken van de etnische breuklijn in sociale relaties is in dit scenario geen grote investering van sociaal kapitaal, en wordt bovendien vergemakkelijkt omdat iemands sportief kapitaal mee als motivatie kan dienen (in rekening gebracht wordt) bij het aangaan van een interetnische relatie in de sportclub.

Over de effecten van de interetnische vriendschap op sociaal kapitaal

Door het theoretische onderscheid tussen verbindend en overbruggend sociaal kapitaal mee te nemen in de analyse van de interviewdata, kunnen we enkele vaststellingen duiden.

De kracht/zwakte van de interetnische relatie en het homofilie-principe

We peilden naar de kracht/zwakte van de interetnische relatie door de respondenten te bevragen over hoe ze elkaar eerder al konden helpen; bij wie ze met een probleem thuis of op school zouden terecht kunnen; hoeveel ze samen optrekken buiten de sportclubcontext. We bevroegen de duo's ook welke gelijkenissen en verschillen er volgens hen tussen hun beiden bestaan; en of dit voor opportuniteiten, dan wel voor spanningen zorgt. We stelden hen tevens de vraag waarom de respondenten volgens henzelf met elkaar bevriend zijn.

We stelden vast dat het homofilie-principe blijft gelden in beide sportclubs. Ondanks de *low-cost-omgeving*, waarbij het aangaan van een heterosociale (interetnische) relatie weinig sociale investering vraagt, blijft het homofilie-principe de uitbouw van netwerken sturen.

“R: Wij zien elkaar bij de basket. En soms daarna gaan wij ook iets gaan eten of drinken ofzo. Verder spreken wij zeer weinig af, omdat ja... Bijvoorbeeld met mijn scoutsvrienden maak je veel mee op de scouts. En da’s echt een veel hechtere groep dan de basket.

(...)

I: Kan jij hem soms helpen voor bepaalde dingen? Bijvoorbeeld voor school?

R: Hmm neen.

I: Of met emotionele ondersteuning? Advies?

R: Neen. Ik denk dat daarvoor onze leefwerelden ook veel te veel uit elkaar liggen. Denk ik.

(...)

R: Ik denk dat moest ik echt zo een probleem hebben, dat ik eerder naar scoutsvrienden ga gaan dan naar deze vrienden. Ik denk dat wij niet zo... Dit zijn echt vrienden om zo echt gewoon lol mee te hebben en niet om echt diepgaande gesprekken mee te voeren of zo, dat niet. (...)

(...)

I: En heeft dat met die achtergrond, die verschillende achtergronden te maken? Of ligt dat aan iets anders?

R: Ik denk dat dat gewoon andere soort personen zijn die mij niet echt... Die niet echt goeie vrienden van mij kunnen worden denk ik. Dat zijn zo, ja... Ja, die hangen gewoon zo wat. En ik doe dat dan liever met andere vrienden, met een pintje er bij of zo. Zo. En dat kan bij die mannen natuurlijk niet.”

(Kobe, basketbalploeg)

Zoals we eerder aantoonde, betekent dit niet dat er zich omwille van de blijvende invloed van het homofilie-principe geen heterosociale relaties ontwikkelen. Onder invloed van de *low-cost*-context en het sportief kapitaal kunnen deze relaties wel uitgebouwd worden. Sommige respondenten gaven echter aan dat deze relatie van een andere en meer vrijblijvende aard is. Meer diepgaande contacten, gesprekken, sociale ervaringen lijken zich in andere netwerken af te spelen. Op basis van deze bevinding beschouwen we de interetnische relaties in de sportclubcontext in de eerste plaats als ‘*weak ties*’, waarlangs overbruggend sociaal kapitaal ontwikkeld wordt. Dit wordt ten andere bevestigd in de interviewdata. Zo geven de respondenten aan dat er specifieke informatie (over taal, het gebruik van sociale plaatsen in de stad, school, religieuze aspecten) de etnische breuklijn kan oversteken dankzij de relatie die in sportclubcontext ontstond. De interetnische contacten gaven de respondenten ook de mogelijkheid om inzicht te krijgen in een socio-economische en etnisch-culturele leefwereld die ver van de hunne ligt. Deze passage maakt dit goed duidelijk:

“I: Waarom vind je dat zo belangrijk? Die verschillende nationaliteiten?

R: Soms leer je dan ook hoe het er bijvoorbeeld bij hun thuis aan toe gaat.

(...)

I: Wat heb je zoal geleerd over de situatie thuis bijvoorbeeld bij...?

R: ... Ik dacht eerst dat - maar dat was misschien niet zo’n goed beeld - die het niet allemaal heel goed hadden. En dat die niet allemaal werk hadden. Maar dan zeiden ze dat ze allemaal op zaterdag moesten werken en dan was dat wel iets helemaal anders. (...)

I: Je kent ook hun thuissituatie een beetje? Welke verschillen zie jij zo allemaal? Tussen bijvoorbeeld jouw situatie en hun situatie?

R: Bij X. bijvoorbeeld: zijn vader zit in de gevangenis. En zijn moeder moet dan alles alleen doen. Maar dan moet X. daar ook een beetje aan helpen. Maar ik bijvoorbeeld hier thuis, ik vind niet dat ik echt heel veel moet doen om te helpen. Ik doe het wel soms, maar dus die... Of die hebben thuis ook veel meer broers en zussen. Kleinere. Dan moeten die daar ook op passen en zo. En dat moet ik niet doen.”

(Johan, basketbalploeg)

We vonden ook hoe informatie over het gebruik van de stad via de interetnische relatie uitgewisseld werd. Zo nam Izzy zijn vriend Stephen op sleeptouw naar de zomerfabriek in Antwerpen. Emko maakte dan weer via Kobe kennis met de Stadshallen van Brugge.

Meer op het collectieve niveau leidt het samen sporten en het onderhouden van interetnische contacten in de sportclub ook tot effecten met betrekking tot taal. Zo leerde Izzy bijvoorbeeld een woordje Turks in de basketbalploeg. Ruben gaf aan hoe er in de voetbalclub wederzijdse inspanningen gedaan worden om elkaars taal te spreken - iets wat de leden van de club volgens Ruben allen als positief omschrijven.

“I: Hoe zit het bij je ploeg nu?

R: (...) Zij proberen dan Nederlands tegen mij te spreken en dat is wel wat gebrekkig. En dan probeer ik Frans tegen hen te spreken en dat is ook wat gebrekkig maar dat is dan ook wat geoefend allebei en je wordt er beter van. Dus...”

(Ruben, voetbalclub)

Tot slot zien we hoe ook informatie over religie en cultuur wordt uitgewisseld:

“R: ‘Geloof jij in Allah?’ enz. En: ‘Wat doe jij dan allemaal? Hoeveel keer per dag moet jij bidden?’ ‘Ga jij naar de Moskee?’ Dan stelde ik daar allemaal vragen over. Dat interesseert mij ook wel. Want ja, je zit hier met superveel verschillende culturen. (...)

I: Wordt er geoordeeld op dat moment? Over bepaalde keuzes?

R: Geoordeeld... Uw eigen mening geven. Van: ‘Ja oké. Ik vind dat een beetje onnodig.’ als iemand niet naar de training komt omdat het Ramadan is. En dan hoor je iemand zeggen: ‘Ja, da’s raar dat die niet komt.’. En dan hoor je iemand anders zeggen: ‘Ja, da’s begrijpelijk want als je alleen maar ’s nachts kunt eten, dan ben je overdag niet echt sterk genoeg om naar de training te kunnen komen en te voetballen.’ En dan houden we daar een gesprek over. (...) Of dat ze geen vlees eten of zo. Dan praten we daar gewoon over. Het is niet dat er iemand dan zegt van: ‘Allez... dat is toch echt stom?’ Dan praat je daar gewoon over. En ja, da’s gewoon een gespreksonderwerp en dan leer je daarover bij.”

(Ruben, voetbalclub)

De interetnische relaties in sportclubcontext blijken dus eerder ‘*weak ties*’ te zijn, waarlangs overbruggend sociaal kapitaal wordt uitgewisseld. Het homofilie-principe blijft er spelen. Via de interetnische relatie kan bepaalde informatie (zie de voorbeelden hierboven) toch de individuele respondenten bereiken; waar dat zonder de aanwezigheid van deze band moeilijker het geval geweest zou zijn.

Een gunstige houding ten aanzien van etnische diversiteit?

Zoals aangegeven, werd tijdens het veldwerk duidelijk dat verschillende respondenten, los van de sportclubcontext, dagelijks in contact komen met etnische diversiteit en die diversiteit vanzelfsprekend en zelfs positief vinden. Deze houding maakt een belangrijk deel uit van de lage investeringskost voor interetnische relaties in sportclubcontext en vormt de mogelijkheidsvoorwaarde voor dergelijke relaties. Toch zijn er ook enkele respondenten in dit onderzoek die, los van de sportclubcontext, deze maatschappelijke diversiteit nauwelijks vertaald zien in de andere sociale netwerken waarvan ze lid zijn (school, jeugdbeweging enz.). Hieronder illustreren we dat de sportclubcontext en de vriendschappen die erdoor ontwikkeld worden ertoe kunnen leiden dat jongeren een meer open houding aannemen ten aanzien van die diversiteit.

R: In het begin was dat wel een aanpassing, maar nu dat ik die beter ken heeft dat zeker een positieve invloed. Want dan ga je ook rapper denken van andere mensen die je dan leert kennen, niet afstoten of zo. Je geeft die een kans en als je die respect toont dan tonen die respect terug, dan is dat zeker een positieve invloed op mijn relatie met hen.

I: Ja. Da's interessant. Is dat de verdienste van de sportclub?

R: Inderdaad wel, ja.

I: Heb je andere plaatsen - buiten de school - waar je zo een diverse jongens kunt ontmoeten?

R: Neen. Ik kan niet echt op iets komen."

(Victor, voetbalclub)

Conclusie

In dit artikel werden vier theoretische contexten gehanteerd om de interne dynamieken van twee sportclubs te duiden. Deze vier scenario's zijn gebaseerd op de aan- of afwezigheid van twee parameters: (1) de gepercipieerde *high-* dan wel *low-cost* om in de context van de sportclub een interetnische relatie aan te gaan, ondanks het geldende homofilie-principe; en (2) het aan- of afwezige effect van sportief kapitaal als (extra) argument voor het aangaan en motiveren van een interetnische relatie. Op basis van het veldwerk kunnen we besluiten dat beide sportclubs zich in hetzelfde scenario bevinden (i.c. scenario 4). De interviews met negen interetnische vriendschapsduo's toonden concreet aan dat beide sportclubs als *low-cost*-contexten beschouwd mogen worden. In beide sportclubs vonden we dat het bestaan van de interetnische relaties sterk gemotiveerd werd met sportieve argumenten, wat een duidelijk effect aantoonde van 'sportief kapitaal' op het kunnen overstijgen van de etnische breuklijn.

Uit het onderzoek blijkt dat dit soort sportclubs een gunstige context kan bieden voor het ontstaan van interetnische vriendschapsrelaties. Hiervoor moeten minstens twee voorwaarden vervuld zijn. Ten eerste moet de sportclubcontext *low-cost* zijn. Het aangaan van interetnische relaties vergt er geen (of geen significante) investering van sociaal kapitaal. Ten tweede speelt een extra effect wanneer iemand ook over

symbolisch (hier: sportief) kapitaal beschikt. Het ‘ecosysteem’ van de sportclub draagt er zo toe bij dat etnische breuklijnen overgestoken kunnen worden (i.c. omwille van de sterke waardering van sportief kapitaal). In de achterliggende structuur en werking van de sportclub als autonoom ‘veld’ is het bezitten van sportief kapitaal immers een belangrijk element om de sociale posities en hiërarchie te bepalen. Dat maakt dat dit soort clubs zich goed lenen als facilitator voor het overbruggen van etnische (en daarmee vaak ook sociale) netwerken. Let wel: om succesvol breuklijnen over te steken vooronderstelt dit mechanisme wel de aanwezigheid van sportief kapitaal bij de clubleden. Indien dit sportief kapitaal niet aanwezig is bij de sporter, kan er geen effect zijn en bevinden we ons in een ander theoretisch kwadrant (scenario 2 i.p.v. scenario 4).

In dit onderzoek toonden we ook aan hoe de aanwezigheid van interetnische relaties in sportclubs positieve effecten heeft op de opbouw en de uitwisseling van sociaal kapitaal tussen de vriendschapsduo’s. We toonden aan dat de interetnische relaties veeleer ‘*weak ties*’ zijn, waarlangs informatie en nieuwe inzichten uitgewisseld kunnen worden tussen voordien gescheiden netwerken. Het beschreven ‘homofilie-principe’ blijft dus gelden, maar verhindert de uitbouw van interetnische sociale netwerken en overbruggend sociaal kapitaal niet.

We stelden vast hoe specifieke informatie de etnische breuklijn kon oversteken dankzij de relatie die in sportclubcontext kon ontstaan. We vonden positieve effecten met betrekking tot taalverwerving, informatie-uitwisseling over het gebruik van plekken in de stad, over school of studiekeuze, en over religieuze aspecten. De interetnische contacten gaven de respondenten ook de mogelijkheid om inzicht te verwerven in socio-economische leefwerelden die verder van de hunne liggen. Tot slot stelden we vast hoe de sportclubs uit dit onderzoek bijdragen tot een positieve visie over diversiteit bij jongeren die niet via hun andere netwerken met die diversiteit in contact komen. Vanuit het oogpunt van integratie levert dit overbruggen van sociale netwerken via sportclubs dus interessante effecten op.

Beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor verder onderzoek

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen. Zo werden de sportclubs geselecteerd op basis van de diversiteit in het ledenbestand en op basis van de aanwezigheid van interetnische vriendschapsrelaties. Op die manier bouwden we zelf reeds een eerste filter in. De theorie stelt immers dat interetnische vriendschapsrelaties makkelijker opgebouwd worden en dus eerder aanwezig zullen zijn in *low-cost*-(sport)contexten. We bevroegen verder ook alleen maar respondenten die aangaven een interetnische vriendschap te hebben in de club. Dat zou kunnen betekenen dat deze jongeren zelf weinig problemen maken van diversiteit. Verder onderzoek met een meer uitgebreide groep respondenten en in meer sportclubs (om ook clubs in andere scenario’s te kunnen onderzoeken) is aangewezen. Deze studie (met beide clubs in hetzelfde kwadrant)

kan immers geen uitsluitsel bieden over welke van beide voorwaarden (*low-cost-club*-context en de aanwezigheid van sportief kapitaal) de belangrijkste is, noch over de volgorde waarin beide voorwaarden zich kunnen laten gevoelen. Kan, bijvoorbeeld, iemand met een hoog sportief kapitaal een *high-cost-club*-context overwinnen? Of is een *low-cost-club*-context noodzakelijk om het sportief kapitaal ten volle te kunnen laten gelden?

Vermits we in dit onderzoek niet met een controlegroep van respondenten in homo-sociale relaties gewerkt hebben, is het bovendien niet altijd mogelijk om de specifieke meerwaarde van een interetnische (dus heterosociale) relatie te isoleren. Tot slot is dit verkennend onderzoek beperkt tot 18 respondenten. Omwille van de verkennende aard van dit onderzoek, is voorzichtigheid over de generaliseerbaarheid en geldigheid van de theoretische scenario's over sport en integratie geboden.

Bibliografie

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Perseus Books.
- Baron, S., Field, J. & Schuller, T. (2000). *Social Capital: Critical Perspectives: Critical Perspectives*: Oxford University Press.
- Bourdieu, P. (1978). Sport and social class. *Social Science Information*, 17(6).
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-58). New York: Greenwood.
- Bourdieu, P. (2008). The Forms of Capital *Readings in Economic Sociology* (pp. 280-91): Blackwell Publishers Ltd.
- Bourdieu, P., Hofstede, R. & Pels, D. (1989). *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*.
- Cherti, M. (2008). *Paradoxes of Social Capital: A Multi-Generational Study of Moroccans in London*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Coalter, F. (2007a). Sports Clubs, Social Capital and Social Regeneration: 'ill-defined interventions with hard to follow outcomes'? *Sport in Society*, 10(4), 537-59. doi: 10.1080/17430430701388723.
- Coalter, F. (2007b). *A wider social role for sport. Who's keeping the score?* London: Routledge.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95-S120. doi: 10.2307/2780243.
- Elling, A. (2004). 'We zijn vrienden in het veld'. Grenzen aan sociale binding en 'verbroedering' door sport. *Pedagogiek*, 4, 342-360.
- Elling, A., De Knop, P. & Knoppers, A. (2001). The social integrative meaning of sport: A critical and comparative analysis of policy and practice in the Netherlands. *Sociology of Sport Journal*, 18(4), 414-434.
- Granovetter, M. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 1360-80.
- Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological theory*, 1(1), 201-233.
- Haudenhuyse, R., Nols, Z., Theeboom, M. & Coussée, F. (2013). *Wij sporten mee. Verkennend onderzoek naar de rol van sportclubs in het leven van maatschappelijk kwetsbare jongeren* (Vol. 1): Demos.

- Krouwel, A., Boonstra, N., Duyvendak, J. W. & Veldboer, L. (2006). A Good Sport?: Research into the Capacity of Recreational Sport to Integrate Dutch Minorities. *International Review for the Sociology of Sport*, 41(2), 165-80. doi: 10.1177/1012690206075419.
- Leszczensky, L. & Pink, S. (2015). Ethnic segregation of friendship networks in school: testing a rational-choice argument of differences in ethnic homophily between classroom- and grade-level networks. *Social Networks*, 40, 18-26.
- Levrouw, F. (2017). Racisme in Vlaanderen? Handvaten voor een ontkleurde samenleving. *Samenleving en Politiek* 24(2): 22-30.
- Marlier, M., Cardon, G., De Bourdeaudhuij, I. & Willem, A. (2015). Effectiviteit duurzame intersectorale samenwerkingen: case buurtsport. Brussel: Steunpunt Beleidsrelevant Onderzoek Sport.
- Marlier, M., Van Dyck, D., Cardon, G., De Bourdeaudhuij, I., Babiak, K. & Willem, A. (2015). Interrelation of Sport participation, Physical Activity, Social Capital and Mental Health in Disadvantaged Communities: A SEM-Analysis. *PLoS ONE*, 10(10).
- Mathieu, H. & Eric, M. (2015). *Bourdieu's theory of social fields: concepts and applications*.
- McPherson, M., Smith-Lovin, L. & Cook, J. M. (2001). Birds of a Feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27, 415-44. doi: 10.2307/2678628.
- Muyters, P. (2014). *Beleidsnota Sport 2014-2019*. Brussel: Vlaams Parlement.
- Nannestad, P., Lind Haase Svendsen, G. & Tinggaard Svendsen, G. (2008). Bridge Over Troubled Water? Migration and Social Capital. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(4), 607-31. doi: 10.1080/13691830801961621.
- Portes, A. (1998). Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.
- Portes, A. & Landolt, P. (1996). The downside of social capital. *The American Prospect*, 26, 18-21. doi: citeulike-article-id:1288387.
- Putnam, R. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1).
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Scheerder, J., Pauwels, G. & Vanreusel, B. (2004). Sport en inburgering. Een empirische analyse van de relatie tussen sportbeoefening en sociaal kapitaal. *Tijdschrift voor sociologie*, 25(4), 417-450.
- Smith, S., Maas, I. & van Tubergen, F. (2014). Ethnic ingroup friendships in schools: testing the by-product hypothesis in England, Germany, the Netherlands and Sweden. *Social Networks*(39), 33-45.
- Theeboom, M., Schailée, H. & Nols, Z. (2011). Social capital development among ethnic minorities in mixed and separate sport clubs. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4(1), 1-21. doi: 10.1080/19406940.2011.627359.
- Van Craen, M., Vancluysen, K. & Ackaert, J. (2007). *Voorbij wij en zij. De sociaal-culturele afstand tussen autochtonen en allochtonen tegen de meetlat*. Brugge: Vanden Broele.
- Van der Meulen, R. (2007). Bier, frikandel en voetbal: lidmaatschap van sportverenigingen, vriendschappen, kenniskringen en veralgemeend vertrouwen. *Tijdschrift voor sociologie*, 28(2), 166-191.
- Van Hiel, A. (2016). Iedereen racist. De multiculturele droom ontleed. Tielt: Lannoo Campus.
- Vanhoutte, B. (2007). Doe je mee? Jongeren en participatie aan het verenigingsleven. In N. Vetenburg, M. Elchardus & L. Walgrave (Eds.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 1*. (pp. 175-87). Leuven: Lannoo.

- Verweel, P., Janssens, J. & Roques, C. (2010). Sport maakt verschil. In F. Kemper (ed.), *Samenspel. Studies over etniciteit, integratie en sport* (pp. 299-312). Bennekom: NISB.
- Walseeth, K. (2007). Bridging and bonding social capital in sport - experiences of young women with an immigrant background. *Sport, Education and Society*, 13(1), 1-17. doi: 10.1080/13573320701780498.
- Windzio, M. (2015). Immigrant children and their parents: is there an intergenerational interdependence of integration into social networks? *Social Networks*, 40, 197-206.
- Windzio, M. & Bicer, E. (2013). Are we just friends? Immigrant integration into high- and low-cost social networks. *Rationality and Society*, 25(2), 123-45. doi: 10.1177/1043463113481219.

Abstract

Sports clubs are often seen as catalysts for integration. This paper analyses what social mechanisms and dynamics within a sports club can contribute to the development of interethnic relations. We define four theoretical scenarios wherein these interethnic relations do or do not develop. The scenarios are defined by the high or low symbolic cost to be paid in the sports club context when engaging in an interethnic relationship; and by how highly someone's sport skills are valued in the Bourdieuan 'field' of a sports club. Based on eighteen individual semi-structured interviews with youngsters in a soccer and basketball club, we illustrate how interethnic relations develop in both clubs. Using the concepts of bonding and bridging social capital, we analyse the added value respondents can get out of these relationships. Although we define the links between them as 'weak ties', added value is created by the exchange of information (c.q. language, the city, school, religion); and, additionally, we find how these relationships create a more open mind vis-à-vis social diversity.

Keywords

sports, social capital, integration, interethnic relations